

lekszenek. De Solon gyermekeit; hiába zárta el regényes és tisztességes házába, a hatalmas tempóban fejlődő amerikai élet magával ragadja. Őket már a pénz, a szerelem és az érvényesülés érdekli. Bár tele vannak az otthonról hozott tiszta emlékekkel, ezeket rabláncnak, nyügnak érzik és elszakadnak szüleik isteniféle, békességes, szemérmes világától. Csodálatos, hogy egyedül Etta, a megtévedt Barnes-lány tér vissza otthonába, ő az, aki beteg atyja mellett felfedezi a vallás erejét, aki megtalálja a szépséget az elmélyült, befeléforduló életben. Nagyszerű kompozíciójú munka. lúsból, vérből való alakokkal. Pompásan mutatja be az író az ellentétet a valóságos világ és a quakerek világa között. Leírásai, képei költőiek, mondanivaló a mindig nemes. Az „Amerikai tragédia” kitűnő írójának nagyszabású, új regényét Szirmai Tivadar fordította magyarra.

B. K.

ROMAIN GARI: HAJNAL FELÉ.
(Dante.)

Lengyel partizánok erdőben, hideg télben eltöltött izgalmas életét festi a francia író legújabb munkájában. Harcuk inkább a természettel szemben mérül ki, a szereplő személyekben nincs semmi hősködés vagy pózolás. Éhesek, fáznak, van, aki regényt ír köztük, a tüdőbaj áldozatokat szed közülük, a fiatal Twardowski Janek a főhős, szerelmes lesz egy lányba, aki a becsületét áldozza fel hazája érdekében. Fiatal, szép szerelmük, amely a havas lengyel erdőben kezdődik, beteljesedik és az ország felszabadulása után már hárman üdvözlik az új hajnalt. A könyv világ-siker lett, tiszta élményeivel, eredetiségével. Kétségtelen, hogy igényesebb mű a besteller-típusnál. A könyvet Rónay György plasztikus fordításában olvastuk.

B. K.

LEO TOLSZTOJ: EGY LÓ TÖR-TÉNETE. (Révai.)

Egy tarka ló a főhőse Tolsztoj regényének. Egy öreg, kimustrált, de jobb napokat látott paripa, a legnemesebb fajtából való. Azonban szerencsétlen életkörülményei folytán a legszomorúbb véget éri. Igazi tolsztoji humánummal, és mondhatni szeretettel megírt regény; az állat életét olyan hozzáértéssel, finomsággal és főleg realitással mutatja be, és annyi pompás bölcsesség húzódik meg a sorok között,

hogy csak bámulunk. Ahogyan az öreg-ségről beszél az emberekkel, állatokkal kapcsolatosan, igazán megragadó. A kis regénnyel ízelítőt kapunk az orosz arisztokrácia kóros életéből is, s egy másik, ugyancsak itt megjelent elbeszélésből a régmúlt idők orosz parasztjainak nyomorúságos világából. Tolsztoj, az orosz és a világirodalom egyik legkimagaslóbb alakja, minden könyvével és minden sorával az emberek javítására törekszik. A fordítás Szöllőssy Klára munkája.

BARITZ KAROLYNÉ

THORNTON WILDER: KABALA.
(Révai.)

Olasz arisztokraták élete amerikai szemmel nézve; ez a könyv lényege. Egy Kabala néven ismert előkelő társaságról olvashatunk, biborokról, gróf- és hercegnőkről, gazdag vénlányokról, akik bizonyos titkos erőt gyakorolnak az olasz közéletre pénzükkel, vagyonukkal, származásukkal és összeköttetésükkel. Távolról titokzatos, érdekes társaság, közelről azonban nagyon is szerencsétlenek, önmaguknak, egy eszmének vagy a szerelemnek rabjai. Éles és mégis jóindulatú bíráiat ez Thornton Wilder részéről, mert szánja, sőt szereti hőseit. A könyv megismertet bennünket az olasz felső tízezer életével, nyelve színes és könnyed, kompozíciója egységes. Szöllőssy Klára fordította magyarra.

KELEMEN IMRE

JEAN PAUL SARTRE: A TISZTESÉGTUDÓ UTCALÁNY. (Káldor.)

Sartre egzisztencialista filozófiáját jól sikerült képfelvonásos színműbe csomagolta. Lényege az, hogy szabadnak és függetlennek hisszük magunkat, úgy érezzük, hogy szabad akarattal rendelkezünk, rá kell azonban jönnünk, hogy a társadalmi helyzet, a világ egész berendezése úgy van megalkotva, hogy mégsem tudunk jobb belátásunk szerint cselekedni. Lizzie, az amerikai utcalány is az igazat akarja vallani a bíró előtt, megmentve ezzel egy négert, — akinek csak az a bűne, hogy néger, — a biztos kivégzéstől. Igen ám, de jönnek a fehérek, a szenátor fia és társai, a társadalom hatalmon lévő rétege és erőszakkal ki akarják tőle csikarni a hamis tanuvallomást, megmentve ezzel a gyilkos fehért, akiért kár lenne, ha börtönbe kerülne, mert: fehér ember. Lizzie kitart az igazság mellett, de jön a szenátor és az anyai érzésre, valamint a faji öntudatra való hivatkozással le-

veszi a lábáról. Aláírja hamis tanuvalomását. A második felvonás az alapítétel újabb bizonyítéka. Lizzie megbánja, hogy aláírta a hamis vallomást. A néger üldözői elől hozzá menekül. Lizzie ismét meg akarja védeni és sikra akar szállni az igazság mellett, de most Fred készíti, — részben erőszakkal, részben anyagiakkal, — arra, hogy meggyőződése ellenére cselekedjék.

A darab jó, már csak azért is, mert az alapeszméje nincs vezércikkyszerűen kifejezve benne, a néző, vagy olvasó feszült színpadi cselekményt kap, amelyből önként vonja le a konkluziót. Sartre determinizmusa végeredményben nem újkeletű. A görög végzettragédiáktól és a vallási determinizmus hívóin keresztül vezet az út. Senki se vonja kétségbe a különféle társadalmi, politikai, gazdasági és szellemi erőknek az egyénre gyakorolt hatását. Az akarati szabadságot szerintünk a világ külső tényezőinek és a minden emberben rejlő többféle „én“-nek különféle viszonylatai szabják meg, ha már mindenáron ezt a problémát feszegetjük. A darabban is Lizzie az igazságot akarja, de jellemében van a másik adottság is, ami részben társadalmi és anyagi helyzetével is összefüggésben áll, a kiszolgáltatottság, a sznobizmus, az érzelmesség. Az igazság eleinte nagyobb benne, de később a külső ráhatások erősödése folytán jellemének sznob és érzelmes volta lesz erősebb. Azt sem szabad elfelejtenünk, hogy ez a determinizmus nem általánosítható mindenkire egyforma mértékben. Sartre is olyan hőst választott tételének illusztrálására, akinek bár kétségtelenül van akarata, jellemében és társadalmi helyzetében nagyfokú megkötöttség van. Végül még csak annyit, hogy az „actions gratuites“ is erősen korlátozzák a sartréi existencializmus egyetemes érvényszerűségét.

K. L.

J. P. SARTRE: TEMETETLEN HOLTAK. (Káldor.)

A francia ellenállási mozgalom hőseinek állít emléket benne az író. A páncs szerint egy falut kell elfoglalniok. A vállalkozás nem sikerül. Foglyul ejtik és kínozzák őket, ölnék, meghalnak, de nem vallanak. Ez a darab rövid témája. Ezzel azonban semmit se mondunk. A darab nagy értéke abban a döbbenetes erejű és mélybe hatoló telekraiban van, amellyel az író elének állítja szereplőit a nagy próbatétel, a

kínzás és a halál előtt. Másik nagy érdeme, hogy ebben a témában is, — ami könnyen csábít propaganda ízű túlzásokra, — az emberi problémát látta meg. Egyetlen hibája a darabnak, hogy túl sok benne a kím és gyötrellem. Szinte már az esztétikán túli hatást tesz néha.

K. L.

LOPE DE VEGA: GYILKOS FALU. (Bp. Szfv. Ir. Int.)

Ez a történelmi dráma Ferdinánd és Izabella idejében játszódik. Fernan Gomez a Calatrava rend komturja Fuenta Ovejuna nevű spanyol falu kegyura zsarnoki önkénnyel uralkodik a falu parasztjai fölött. Az asszonynevet meggyalázza, a férfiakat megkorbácsolatja, a termést elszedi. A nép végül fellázad. A zsarnokoskodó kiskirályt megölik. A király inkvizitort küld a faluba, de a gyilkost senki se árulja el. A tettet az egész falu magára vállalja. Ezt a témát jó szerkezeti felépítésben, egvre fokozódó feszültség formájában kapjuk. A szereplők jellemzése is jól sikerült. A fordítás nyelvezete természetes és szellemes. Gáspár Endre kétségtelenül jó munkát végzett az átdolgozással és értékes darabbal gyarapította Lope de Vega magyarnyelvű repertoire-ját. A dráma különleges helyet foglal el a hihetetlen termékenységgű Lope de Vega munkásságában is, amennyiben a darab főhőse tulajdonképpen egy közösség, a falu népe. Rá kell azonban mutatnunk arra is, hogy a dráma minden erénye mellett is magában hordja a spanyol dráma jellegzetes fogyatékoságát: a galantériát és — különösen az előkelőbb szereplőknél, — a merev etikettszerűséget, a tirádát. Calderon és Lope de Vega darabjai kissé mind operaszerűek. A hősök a legnagyobb szenvedély és lelki felkavartság ziláltságában is szinte művészi és logikai tökéletességgel felépítve beszédet „vágnak ki“, ami bizonyos fokú, — ma már kissé avultan ható, — deklamálás színjátszói stílust követel meg.

K. L.

MAXIM GORKIJ: JEGOR BULICSOV ÉS A TÖBBIÉK. (Athenaeum.)

A dráma — a pesti Nemzeti Színház előadásában Somlay Arturral a címszerepben, — az orosz forradalom előestéjén játszódik és egy csomó korrupt alakot visz a színre. Gorkij ebben a darabjában is az „Éjjeli menedékhely“-ben alkalmazott drámaírói technikát kö-